TÜRKİYE'DE ACİL YARDIM VE AFET YÖNETİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN AFET YÖNETİMİ VE GÜVENLİK KONULARINDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

Hüseyin KOÇAK[327], Mustafa KARA[328]

Özet

Afet, ekonomik, fiziksel ve sosyal hayatın kesintiye uğradığı ya da durduğu mevcut imkânlarla üstesinden gelinemeyen durumları ifade etmektedir. Kamu düzeninin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumunu ifade eden güvenlik kavramı ise, afet esnası ve sonrasında daha önemli hale gelmektedir. Güvenlik, afet yönetiminin önemli unsurlarından olup can ve mal güvenliğini sağlamaksızın afetin yönetilmesi mümkün değildir. Türkiye'de 1999 Marmara Depremi sonrasında yaşanan kurumlar arası koordinasyon eksikliği ve yetki sorunları afet yönetimi ve güvenliği konularının tekrar gözden geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede, merkezi düzeyde yetkileri tek elde toplamak, afet ve acil durumlarda koordinasyon ve yetki sorunlarını ortadan kaldırmak üzere 2009 'da Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulmuştur. Yerel düzeyde ise İl Özel İdaresi, Belediye ve Büyükşehir Belediyesi yasaları reforme edilerek, tüm kamu ve özel sektör kuruluşlarının uymaları gereken il afet acil durum planlarının hazırlanması sağlanmıştır. Bununla birlikte, afet yönetimi ve güvenliği konularında kurumların yanısıra bireylere ve topluma da görevler düşmektedir. Yalnızca yasal ve kurumsal düzenlemelerle afet yönetimi ve güvenliğin sağlanması mümkün değildir. Afetler yaşanmadan bireysel ve toplumsal düzeyde yapılacak hazırlıklar ve alınacak önlemler afet güvenliğini sağlayarak, toplumların afetlere karşı direncini artırmaktadır. "En iyi kurtarıcılar hazırlıklı komşulardır" ifadesi afet dirençliliğinde hazırlığın önemini vurgulamaktadır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, Türkiye'de afet yönetimi ve güvenlik konularında Acil Yardım ve Afet Yönetimi ve Kamu Yönetimi bölümü öğrencilerinin bilgi düzeylerini belirlemektir. Türkiye'de Acil Yardım ve Afet Yönetimi ve Kamu Yönetimi bölümü öğrencilerinin afet yönetimi ve afet güvenliği konularında ne/neler bildikleri, görüşleri arasında önemli bir farklılık olup olmadığı araştırma soruları olarak belirlenmiştir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden çoklu örnek olay araştırması şeklinde tasarlanmıştır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü (AYAY) ile Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (ÇOMÜ BİİBF) Kamu Yönetimi Bölümü dördüncü sınıf öğrencileri örnek olarak belirlenmiştir. Araştırma verileri odak grup görüşmesi yöntemiyle toplanmış, veriler içerik analizine tabii tutularak çözümlenmiştir. Sonuçta, afet yönetimi ve güvenliği konularında öğrencilerin bilinç düzeyinin düşük olduğu, incelenen her iki bölüm öğrencilerinin bilinç düzeyleri arasında kayda değer bir farklılık olmadığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet Bilinci, Afet Güvenliği, Afet Hazırlığı, Afet Yönetimi, Türkiye.

13. ULUSLARARASI KAMU YÖNETİMİ SEMPOZYUMU 2019

ASSESSMENT OF KNOWLEDGE OF UNIVERSITY STUDENTS IN TURKEY ON DISASTER MANAGEMENT AND SAFETY ISSUES

Abstract

Disaster refers to situations that interrupts or halts the course of economic, physical and social life and to which existing facilities fail to address. The concept of safety, which means the smooth execution of the legal order in the community and ensures a life without concern, becomes more and more important during and after a disaster. Safety is a significant element of disaster management. Individuals, institutions and the society play a pivotal role in ensuring the public order and safety during the disaster. Doing the preparatory work before the disaster particularly increases the social resilience against disasters. The statement of "prepared neighbors are the best rescuers" emphasizes the importance of preparedness in disaster resilience. In this context, after the 1999-Marmara Earthquake, Turkey was obliged to reconsider the issue of disaster management. The necessity to ensure coordination among the institutions required the centralization of the authority and coordination in disasters and emergencies. The Disaster and Emergency Management Presidency of Turkey (AFAD) was

327 Arş. Gör. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Acil Yardım ve Afet Bölümü, Türkiye, huseyinkocak@comu.edu.tr

328 Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi, Türkiye, mustafakara@comu.edu.tr

established by the law enacted in 2009. Also, the provincial plans for disasters and emergencies were prepared for all public and private sector organizations to follow at the local level. The plans for disasters and emergencies are of great importance for disaster management and safety in the community at the central and local level; it is also vital to raise awareness among citizens regarding these plans and to educate them. In this regard, this study aims to assess the knowledge of university students on disaster management and safety at the local level. The study attempts to find an answer to the following questions: a) What do they know about disaster management? b) What do they know about disaster safety? The study is designed as a case study, which is one of the qualitative research designs. The population of the study consists of the senior-level students in the Department of Public Administration at the Faculty of Economics and Administrative Sciences in Biga and in the Department of Emergency and Disaster in the School of Health, affiliated with the University of Çanakkale Onsekiz Mart University. The data are collected through a focus group interview and analyzed by means of content analysis method. In conclusion, the study reveals that the level of consciousness of the students regarding disaster management and safety issues is low and that there is no significant difference between the levels of consciousness of the students studying at the Department of Public Administration and those at the Department of Emergency and Disaster.

Keywords: Disaster Awareness, Disaster Management, Disaster Preparedness, Disaster Safety, Turkey.

I. GİRİŞ

Afet, ekonomik, fiziksel ve sosyal hayatın kesintiye uğradığı ya da durduğu mevcut imkânlarla üstesinden gelinemeyen durumları ifade etmektedir. Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumunu ifade eden güvenlik kavramı afet esnası ve sonrasında daha önemli hale gelmektedir. Güvenlik, afet yönetiminin önemli unsurlarındandır. Afet yönetiminde güvenlik kavramı öncelikli olarak risk yönetimi anlayışı ile açıklanması gereken bir kavramdır (Coppola, 2015a). Afet yönetiminde güvenliğin farklı boyutları bulunmaktadır. Örneğin, yangın esnasında bir binada yangın güvenliği, büyük bir patlamada veya kazada olay yeri güvenliği konuları öne çıkarken, kazaya müdahale eden acil durum ekipleri açısından iş sağlığı ve güvenliği, bilgi güvenliği gibi konular daha öne çıkmaktadır. Askeri anlamda kullanılmayan bir terim olarak sivil korunma/savunma kavramı savaşçı olmayan sivillerin güvenliğinin sağlanmasını ifade etmektedir. Soğuk Savaş döneminde Almanya tarafından kullanılan terim günümüzde ulusal seviyede insanların korunması şeklinde kullanılmaktadır. Farklı platformlarda sivil koruma/savunma kavramı yerine başka ifadeler kullanılabilmektedir. İngiltere'de "sivil beklenmedik olaylar/civil contingencies", Amerika Birleşik Devletleri (ABD) de "acil durum yönetimi/emergency management, iç güvenlik/homeland security" Birleşmiş Milletler (BM) ve diğer uluslararası kuruluşlarca afet risk azaltımı bu kullanımlara örnek gösterilmektedir (Fekete, 2012). Tüm farklı kullanımlarına karşın, bu kavramların hepsi kamu güvenliğini bozan unsurlarla ilişkilidir.

Afet riski her an bireyleri ve toplumları etkisi altına almaya adaydır. Bu çerçevede, 2015-2030 BM Sendai Çerçeve Eylem Planı'nda afet risklerini anlamak, bu riskleri yönetmek için risk yönetişimini güçlendirmek, afet dirençliliğini artırmak üzere risk azaltımı çalışmalarına yatırım yapmak, etkili bir yanıt, kurtarma, iyileştirme ve yeniden inşa için afet hazırlık çalışmalarını artırmak öncelikli eylemler olarak belirlenmiştir (Koçak, Kara, & Görün, 2017). Bu eylemlerin odak noktası, bireylerin çevrelerindeki riskleri algılamasını, bunlar hakkında bilgi sahibi olmalarını ve afet ya da olay esnasında kendilerinden beklenen güvenli davranışları sergileyebilmelerini sağlamaktır. Bu şekilde bireylerin ve toplumların

doğa ve insan kaynaklı afetlere hazır hale getirilmesi, yaralanma ve ölümlerin azaltılması mümkün hale gelecektir.

Bireylerin bilgilendirilerek çevrelerindeki tehlikelerin farkına varmalarının sağlanması, olası risklere karşı önlem almalarını kolaylaştıracaktır. Başka bir deyişle çevredeki risklerin ve tehlikelerin belirlenmesi, bunlara karşı edinilen bilgilerin eyleme dönüştürülmesi bakımından anahtar bir role sahiptir (Coppola, 2015a). Bireylerin ve toplumların çevrelerindeki riskleri anlamaları ve bunlara yönelik doğru davranışları sergilemeleri dirençli toplumun temelini oluşturmaktadır. Dirençlilik terimi, önlem almaya hazırlık ve zarar azaltma faaliyetlerinden oluşmaktadır (Varol & Buluş Kırıkkkaya, 2017).

Afet yönetimi süreci, afet öncesi alınan önlemleri, afet esnası ve sonrasında alanda gerçekleştirilecek faaliyetleri kapsamaktadır. Bu süreçte kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanmasında kurumlara, bireylere ve topluma önemli görevler düşmektedir. Özellikle, afet öncesi hazırlık çalışmaları, toplumların afetlere karşı direncini artırmaktadır. "En iyi kurtarıcılar hazırlıklı komşulardır" ifadesi afet dirençliliğinde hazırlığın önemini vurgulamaktadır. Acil müdahale kuruluşları, devlet kurumları, özel sektör ve vatandaşların dâhil olduğu farklı organizasyonlar ve bireyler afet hazırlık aktivitelerini gerçekleştirmelidir. Çünkü acil durum veya afet durumunda her birinin önemli rolleri ve sorumlulukları olacaktır (Coppola, 2015b).

Türkiye'de 17 binden fazla insanın ölümüyle sonuçlanan 1999 Marmara Depremi sonrası, afet yönetimi sürecinde yaşanan sorunlar afet yönetimi ve güvenliği konularının tekrar gözden geçirilmesini gerektirmiştir. Afet yönetimi sürecinde kurumlar arasında yaşanan eşgüdüm sorunları, afet ve acil durumlarda yetki ve koordinasyonun tek elde toplanmasını zorunlu kılmıştır (Güllüoğlu, 2018). Bu amaçla, 2009 tarih ve 5902 sayılı yasa ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulmuş, kriz yönetiminden risk yönetimine geçişin yasal alt yapısı oluşturulmuştur. Aynı zamanda, yerel düzeyde tüm kamu ve özel sektör kuruluşlarının uymaları gereken il afet acil durum planlarının hazırlanması sağlanmıştır.

Merkezi ve yerel düzeyde afet ve acil durum planlamaları afet yönetimi ve toplum güvenliği için önemli olmakla birlikte, sıradan vatandaşların da bu planlardan haberdar olmaları ve eğitilmeleri de güvenliğin sağlanmasında hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda, 2005 tarih ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun "acil durum planlaması" konulu 69. maddesinde, il özel idarelerine, acil durum planlarının hazırlanması görevi verilmiştir. Planlar doğrultusunda halkın eğitimi için gerekli önlemlerin alınarak, ildeki diğer idareler, kurumlar ve örgütlerle ortak programlar yapılabileceği belirtilmiştir (RG: 04/03/2005-25745). Aynı hükme 2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "acil durum planlaması" konulu 53. maddesinde yer verilmiştir (bkz. RG: 13/07/2005-2874). Büyükşehirlerde il özel idareleri kaldırıldığından 2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7/u maddesi ile doğal afetlerle ilgili planlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapma görevi büyükşehir belediyelerine verilmiştir (RG: 23/07/2004: 25531). Acil durum planları sadece planımız var densin diye hazırlanmamalı, aynı zamanda uygulanabilir olmalıdır. Planların uygulanmasında ilgililerin plandan haberdar olmaları gerekir. Bunun için planlar doğrultusunda halkın eğitilmesine yönelik önlemlerin alınarak, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı,

kamu kuruluşları, meslek teşekkülleri, üniversiteler ve diğer yerel yönetim birimleriyle ortak programlar yapılmasına yasalarda yer verildiği görülmektedir (Şahin, 2018: 84).

Afetlerin insanlar ve toplumlar üzerinde direkt ve sistematik etkileri bulunmaktadır (Urban Safety and Security, 2007: 177). Bu etkilerden korunabilmek için afetlere karşı hazırlıklı olunması gerekmektedir. Afetlere hazırlıktan kasıt, afetlere zamanında, hızlı ve etkili şekilde müdahale edebilmek için afet öncesinde yapılması gereken planlama, eğitim, tatbikat, erken uyarı sistemlerinin kurulması, acil yardım malzeme stokları, halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gibi faaliyetlerin sürekli ve sürdürülebilir biçimde yürütülmesi sürecidir (AFAD, 2014). Afet yönetiminde toplumsal hazırlık çalışmaları ilk 72 saat hiç kimseden yardım gelmeyecek şekilde bireylerin hazırlanmasını ve yapılması gereken doğru davranışları öğrenmelerini gerektirmektedir (Kadıoğlu, 2018). Afetlere karşı toplumun hazırlıklı olması afet dirençliliğini artırmaktadır. Dirençlilik birey veya topluluğun tehlikeli bir oluşumun etkilerini zamanında ve etkili olarak tahmin etme, öngörme, önleme, azaltma ve iyileştirme kapasitesini ifade etmektedir (AFAD, 2014). Toplumsal direncin artırılması, bireylerin afet ve güvenlik konusunda bilgi ve becerilerinin artırılması ve güvenli davranışların sergilenmesiyle gelişir. Bu nedenle, afet yönetimi çabalarının etkin, verimli ve sürdürülebilir olması için yapılan tüm çalışmaların örgün ve yaygın eğitimle bireylere indirgenmesi gerekmektedir (Atalay & Karakuş, 2017).

Afet yönetimi ve güvenliği konularında toplumsal eğitimin 3 temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, tehlike risklerinin farkına varmak, ikincisi, afet öncesi risk azaltma ve hazırlık, afet sonrası müdahale ve iyileştirme konularında davranış değişikliği, üçüncüsü ise, uyarı sistemlerinin geliştirilmesi şeklindedir (Coppola, 2015a). Eğitim, afetlere yönelik hazırlık davranışlarını doğrudan veya dolaylı olarak artırabilir. Eğitim sürecine ilköğretimle başlanmakta, öğrencilere doğa toplumun işleyişine yönelik temel bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır (Hoffmann & Muttarak, 2017). Ardından orta öğretimde öğrenciler belli mesleklere yönlendirilmekte, yükseköğretimde ise evrensel bilgi ve becerilerle donanmış olmaları beklenmektedir. Üniversiteler toplumsal değişimin öncü kurumları olmaları nedeniyle afetlere hazırlık çalışmalarında birey, toplum ve kurumların afetlere karşı dirençli hale getirilmesinde önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Acil Yardım ve Afet Yönetimi lisans programı Türkiye'de bu alanda çalışan profesyonel meslek mensuplarının yetiştirildiği bir programdır. Program mezunları afet öncesi, esnası ve sonrasında alanda hizmet vererek afet güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadırlar. Diğer yandan, liderlik ve yöneticilik vasıflarına sahip geleceğin kamu yöneticilerini yetiştiren kamu yönetimi lisans programlarının da afetlere karşı dirençli bir toplum yaratılmasında rolleri bulunmaktadır. Mezunlar, mülki idare amiri ya da üst düzey yöneticiler olarak afet öncesi, esnası ve sonrasında afet planlarının hazırlanması, uygulanması süreçlerinde afet yönetimini gerçekleştirmektedirler. Bu açıdan her iki program öğrencilerinin afet ve acil durumlara karşı hazırlıklı olma konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları beklenmektedir.

Türkiye'de 1999 Marmara Depremi sonrası örgün ve yaygın eğitim yoluyla afetlere hazırlık konusunda eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yapılmıştır. Ancak, bunların afetlerde güvenli davranışa dönüşüp dönüşmediğine yönelik araştırmalar fazla değildir. Değişik

dönemlerde afet bilgisini, afet karşısındaki davranışları ve tutumları ortaya koymaya yönelik çalışmaların yapılmasına karşın, bu çalışmaların neredeyse tamamında anket aracılığıyla verilerin toplandığı belirtilmiştir (Değirmençay & Cin, 2016). Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan çalışmalar ise fazla değildir. Türkan (2017), üniversite öğrencilerine yönelik araştırmasında katılımcıların, afetlere karşı yüksek korku ve kaygı duymalarına rağmen, hem bilgi düzeylerinin düşük olduğunu hem de sahip oldukları bilgileri davranışlarına tam anlamıyla yansıtamadıklarını tespit etmiştir. Ayrıca, öğrencilerin afetlere ilişkin risk unsurları, aile afet planı, yaşadıkları yerin afete karşı güvenliği konularında da bilgilerinin yetersiz olduğunu belirlemiştir. Değirmençay ve Cin (2016), meta analiz yöntemiyle gerçekleştirdikleri araştırmalarında katılımcıların depreme ilişkin bilgi ve algı düzeylerinin yeterli olmadığını görmüşlerdir. Yine, deprem algısına yönelik araştırmaların büyük kısmının metafor yöntemiyle veri toplamaya yönelik olduğu ve öğrencilerin depremi korku, panik, ölüm, acı gibi negatif bir bakış açısıyla değerlendirdikleri görülmüştür. Şahin vd. (2018) iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin afet bilgi düzeylerinin meslek yüksekokulu öğrencilerine kıyasla daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Bulgulara göre öğrencilerin %64.9'u daha önce herhangi bir afet eğitimi almamış, %38.3'ü daha önce afet yaşamamış, %49.9'unun aile fertleri arasında daha öne afet yaşayan bulunmazken, %91,6'sı okul afet planlarında yer alan toplanma yerlerinden haberdar değildir. Çoban vd. (2017), deprem deneyimi yaşamış kişilerin deprem öncesi hazırlıklarını değerlendiren çalışmalarında, afetlere hazırlık sürecinde deprem zamanın önemli bir etken olduğunu belirlemişlerdir. Bireyin yaşamında depremin oluşturduğu güvensizlik algısına karşı, zihin genel olarak dünyanın güvenli bir yer olduğu algısına uyum sağlaması için çözümler bulma zorundadır. Tanrıverdi vd. (2009: sayfa), hemşirelik ve acil yardım ve afet yönetimi bölümü öğrencileriyle odak grup görüşmesi yöntemi kullanarak gerçekleştirdikleri çalışmalarında toplumdaki kaderci anlayışın afetlere hazırlık sürecini olumsuz yönde etkilediğini belirlemişlerdir. Yine, öğrencilerin güvenli binalara taşınmamalarında ekonomik nedenlerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

II. YÖNTEM

Araştırma deseni, amacı ve önemi, evreni ve örneklemi, geçerlik ve güvenirlik, veri toplama yöntemi ve veri analizinde kullanılan teknikler anlatılmıştır.

2.1. Desen

Desen, araştırma problemini incelemek için kullanılan taslak, plan ya da stratejidir (Aypay, 2015: 256). Diğer bir ifadeyle, araştırmada izlenen yöntem ve stratejileri belirleyen düşünce ve yaklaşım tarzıdır. Araştırma tasarım sürecinde nicel, nitel veya karma desenler tercih edilmektedir. Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden örnek olay araştırması şeklinde tasarlanmıştır. Örnek olay bir konu, olgu veya problemi anlamak için, bir veya birden fazla olay ya da kişiler kullanılarak yapılan çalışmalardır. Örnek olay araştırmasında çalışılan öğe bir kişi, sınıf, ofis, okul, fabrika, şehir ya da meslek türü olabilir. Amaç, araştırma öğelerinin analiz edilmesi ve neden/sonuç ilişkisinin kurulması değil, bu öğelerin derinlemesine tartışılması ve anlaşılmasını sağlamaktır. Örnek olay araştırmaları tekli ya da çoklu örnek olay araştırması şeklinde tasarlanabilir. Bu araştırmada çoklu örnek olay çalışması tercih

edilmiştir. Çoklu örnek olayda birkaç kişi ya da olay üzerinde çalışılır. Önemli olan örnek sayısının dört-beşi geçmemesidir (Güler vd. 2015: 173, 301, 307).

Türkiye'de AYAY ve KY öğrencileri afet yönetimi ile afet güvenliği konularında ne/neler bilmektedir? Bu konulardaki görüşleri arasında farklılık var mıdır? araştırma soruları olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, ÇOMÜ Sağlık Yüksekokulu AYAY ve BİİBF KY dördüncü sınıf öğrencileri örnek olay incelenmiştir. KY öğrencilerinin seçilme nedeni, mezunların gelecekte mülki amir ya da üst düzey kamu yöneticileri olarak afet acil durum planlarının hazırlanmasında, uygulanmasında görev alacak olmalarındandır. AYAY öğrencilerinin seçilme nedeni ise, mezunların afet öncesi, esnası ve sonrasında alanda hizmet vererek afet güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunmalarındandır. Dolayısıyla, KY ve AYAY öğrencileri afet yönetimi ve güvenliği konularında önemli rollere sahip olup, mezunlarının diğer bölüm ve program mezunlarına göre afet ve acil durum konularda daha bilgili ve tecrübeli olacakları düşünülmüştür.

2.2. Amaç ve Önem

Araştırmanın amacı, afet yönetimi ve afet güvenliği konularında üniversite öğrencilerinin bilgi düzeylerini belirlemektir. Afet yönetimi ve güvenliği sürecinin aşamalarından biri de il düzeyinde kurum ve kuruluşlarca hazırlanan afet acil durum planları doğrultusunda halkın eğitilmesidir. Kurum ve kuruluşlarca yapılacak yaygın eğitimlerin yanı sıra örgün eğitim kurumlarınca verilecek eğitimler halkın eğitilmesine katkıda bulunacaktır. Çağdaş bilgi ve tecrübeleri öğrencilere kazandırmaya çalışan üniversiteler, afet acil durumlarda halkın bilinçlendirilmesi ve eğitimi noktasında öne çıkmaktadırlar. Öğrenciler afet acil durumlar hakkında bilgilendirilip eğitilmeleri halinde gelecekte ailelerinin, çalışacakları kurumların ve genel olarak toplumun afet dirençliliğinin artırılmasına katkıda bulunabileceklerdir. Bu noktada, özellikle KY ve AYAY öğrencileri öne çıkmaktadır. KY öğrencileri geleceğin mülki amirleri ve kamu yöneticileri olarak afet acil durum planlarının yapılması sürecinde masada, AYAY öğrencileri ise, geleceğin acil yardım ve afet yöneticileri olarak afet acil durumlarda afet alanının yönetimi ve afet güvenliğinin sağlanması sırasında sahada görev yapacaklardır. Dolayısıyla, KY ve AYAY öğrencilerinin afet acil durumlar hakkındaki mevcut bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve eksiklerin giderilmesi hususunda öneriler geliştirilmesi toplumun afet dirençliliğinin artırılması noktasında önem arz etmektedir.

2.3. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Türkiye'deki AYAY ve KY bölümlerinin dördüncü sınıflarında okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Yüksek Öğretim Kurulu Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi 2017-2018 verilerine göre Türkiye'de 18 AYAY ve 126 KY bölümü bulunmaktadır (istatistik.yok.gov.tr, 2019). Bu öğrencilerin yaklaşık dörtte birinin son sınıf öğrencisi olacağı düşünüldüğünde 1.890.092 öğrencinin araştırma evrenine dâhil olduğu söylenebilir. Zaman ve para kısıtı nedeniyle araştırma öncelikle gelecekte afet yönetimi ve güvenliği süreçlerinin planlanması ve uygulanmasında görev alması beklenen KY ve AYAY son sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Yine, araştırma nitel bir çalışma olarak tasarlandığından ve derinlemesine bilgi edinilmesi amaçlandığından, *amaca yönelik örneklem* yöntemiyle ÇOMÜ BİİBF KY son sınıf ve AYAY son sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır.

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik farklı kavramlarla ifade edilmektedir. Bu çerçevede iç geçerlik-inandırıcılık, dış geçerlik-aktarılabilirlik, iç güvenirlik-tutarlık, dış güvenirlik-teyit edilebilirlik kavramlarıyla ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 277-283; Güler vd. 2015: 376-398; ayrıca bkz. Gül, 2016: 139-140; Creswell, 2016: 243-255). *İnandırıcılık*, araştırmacının elde ettiği bulguların gerçekliğiyle, benzer ortamlarda da araştırma sonuçlarının geçerliğiyle, süreçlerin birbirleriyle tutarlılığıyla, verilerin nesnel bir yaklaşımla toplanılıp sunulmasıyla ilgilidir. Araştırmacıların buldukları şeylerin ve sonuçların katılımcıların söyledikleri şeyleri ne kadar yansıttığını ifade etmektedir. Araştırmanın dört farklı grup ve 31 öğrenciyle, sınıf ortamında gerçekleştirilmesi, araştırmacılar tarafından katılımcıların onayı ile ses ve görüntü kayıtlarının tutulması bulguların gerçekliğini göstermektedir. Sonuçların literatürde verilen araştırma sonuçlarıyla uyuşması benzer ortamlarda araştırma sonuçlarının geçerli olduğunun kanıtıdır. Odak gruplarla görüşme sürecinde tutarlı bir yol izlenerek, aynı sorular aynı sıra ile öğrencilere sorulmuş ve görüşmelerin en fazla 90 dakika sürmesi hedeflenmiş ve ortalama 82,5 dakikada tamamlanmıştır. Verilerin nesnel bir şekilde toplanıp sunulması için öğrencilere herhangi bir yönlendirme yapılmamış, gruplardaki her öğrencinin mümkün olduğunca eşit düzeyde görüşme sürecine katılımı araştırmacılar tarafından teşvik edilmiştir. Nitel araştırmalar olay veya olguları derinlemesine ve ayrıntılı şekilde incelemeye yöneldiklerinden genellenebilirlik kavramı yerine *aktarılabilirlik* kavramı tercih edilmektedir. Araştırma sonuçlarının çalışılan grup/lar dışında başka kişilere de uyarlanabilir olması gerekir. Araştırma raporunu okuyanların bu sonuçların kendilerini de ilgilendirdiğini belirlemeleri anlamına gelmektedir. Nitel araştırmada aktarılabilirliği sağlamak için ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme yöntemlerinden yararlanılmaktadır. Araştırmada, grupların görüşleri ayrıntılı şekilde betimlenmiş, izlenen yol ve yöntemler ayrıntılı şekilde anlatılmış, amaçlı örnekleme yapılarak odak gruplar oluşturulmuştur.

Nitel araştırmada güvenirlik araştırma sonuçlarının aynı çalışmanın başka bir yerde benzer bir örneklem ile tekrar edilmesi halinde benzer sonuçlar vermesi demektir. Güvenilir bir nitel araştırmanın tutarlı ve teyit edilebilir olması gerekmektedir. Nitel araştırmada iç güvenirlik yerine kullanılan *tutarlılık* kavramıyla araştırmaya dışarıdan bir gözle bakılıp bakılmadığı ve araştırmacının baştan sona araştırma etkinliklerinde tutarlı davranıp davranmadığı anlatılmak istenmektedir. Bu araştırmada mümkün olduğu kadar araştırmaya dışarıdan bir gözle bakılmaya çalışılmış, verilerin toplanması, kodlamaların yapılması ve analiz süreçlerinde tutarlı davranılmaya özen gösterilmiştir. Nitel araştırmada dış geçerlik yerine kullanılan *teyit edilebilirlik* ulaşılan sonuçların toplanan verilerle teyit edilmesi ve okuyucuya mantıklı bir açıklama sunulmasıdır. Araştırmada ulaşılan sonuçların teyidi için sonuçlar odak gruplarla paylaşılarak, onayları alınmış, okuyucuya mantıklı bir açıklama sunulmaya özen gösterilmiştir.

2.5. Veri Toplama Yöntemi ve Analiz Tekniği

Araştırma verileri odak grup görüşmesi yöntemiyle toplanmıştır. Odak grup görüşmesi araştırmaya konu olan problem hakkında grup içinde ortaya çıkan bir etkileşimdir. Söz konusu konu ya da problem hakkında ortak deneyimlere sahip 6 ila 8 katılımcıdan oluşan

gruplar üzerinde çalışılmaktadır. Odak gruplarda katılımcılar birbirlerinin tepkilerini ve görüşlerini duyarlar, bunlara ekleme yaparlar. Katılımcıların görüşlerinin uzlaşması ya da fikir ayrılığına düşmeleri de şart değildir. Amaç, katılımcıların başkalarının da görüşlerini dikkate alarak kendi görüşlerini özgürce ifade edebilecekleri sosyal ortamlardan nitelikli veri elde etmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 158[B1]). Bu çerçevede, ilk olarak araştırmanın geçerliğini ve güvenirliğini sınamak amacıyla, KY lisansüstü öğrencilerinden 10 kişilik bir grupla 28.02.2019'da yaklaşık 150 dakikalık pilot görüşme yapılmıştır. İkinci olarak, yanlış anlaşılan ya da anlaşılmayan sorular çıkarılıp yeniden düzenlenen yarı yapılandırılmış 5 soruluk görüşme formu, 28-29.02.2019 arasında 2'si ÇOMÜ BİİBF KY Bölümü, 2'si de AYAY'dan olmak üzere 15'i erkek, 16'sı kızlardan oluşan 4 odak grupta kullanılmıştır. Her grupla ortalama 90 dakika görüşülmesi hedeflenmiş, araştırmacılardan biri moderatörlük yaparken, diğeri yazılı ve görsel kayıtların kontrolünü sağlamıştır. Görüşmeler ortalama 82,5 dakika sürmüş, veriler Microsoft Office Word programı vasıtasıyla KY ve AYAY odak grupları için ayrı ayrı yazıya aktarılarak nitel analiz için gereken dokümanlar oluşturulmuştur.

Veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. İçerik analizi, iletişimin görünen içeriğinin nesnel, sistematik ve nicel yollardan betimlenmesidir (Bilgin, 2014: 2). İçerik analizinde, veriler tanımlanmaya ve içlerinde saklı olabilecek gerçekler ortaya konmaya çalışılır. Birbirlerine benzeyen veriler belirli kavramlar/kodlar ve kategoriler/temalar çerçevesinde bir araya getirilerek, okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenerek yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259).

Katılımcılara, 2 kısa video, 6 resim gösterilerek 5 soruya cevap vermeleri istenmiştir. *Video 1* deprem simülasyonu olup, deprem anında ofiste, mutfakta, yatak ve oturma odalarında ne gibi tehlikeler yaşanabileceğini göstermektedir. Ardından, katılımcılara "Çanakkale'nin depremselliği düşünüldüğünde şu anda ikamet ettikleri yerin güvenliği konusunda neler söyleyebilecekleri, "deprem afetini düşündüklerinde bireysel ve ailecek güvenlik için ne tür önlemler almaları gerektiği" sorulmuştur. *Resimler*, AFAD tarafından hâlihazırda Türkiye'de kullanılan afet öncesi yapılan hazırlık çalışmalarına ilişkindir. Katılımcılara "deprem hazırlığıyla ilgili kendilerine gösterilen resimler hakkında neler söyleyebilecekleri" sorulmuştur. *Video 2*. 1999 Marmara Depremi'nin geniş açı ile çekilmiş görüntülerinden oluşmaktadır. Katılımcılardan kendilerini deprem bölgesinde hizmet veren bir kaymakam, vali ya da üst düzey bir kamu yöneticisi yerine koyarak "deprem sonrası alanda yaşanan sorunlar hakkında neler söyleyebilecekleri", "yönetişim bağlamında merkezi yönetime, yerel yönetimlere, özel sektöre ve sivil toplum kuruluşlarına ne gibi görevler düştüğü" sorularını cevaplamaları istenmiştir.

Veri analizinde MAXQDA Analytics Pro 18 deneme sürümünden yararlanılmıştır. İçerik analizinde kelime, cümle, paragraf ya da metnin tamamı düzeyinde kodlama yapılabilmektedir. Bu analizde paragraf düzeyinin üzerinde kodlama yapılmamıştır. Dokümanların kelime, cümle ve paragraf düzeylerinde kodlanmasıyla içerik analizine başlanmıştır. Bilgi eksikliği, tatbikatlar, koordinasyon sağlanması, planlamanın gerekliliği, kentsel dönüşüm, eğitim, geçmişten ders çıkarma, toplumsal duyarlılık ve katılım eksikliği, yönetişim/tüm kurumların desteği, yerel yönetim, denetim eksikliği kavramları/kodları *afet yönetimi* kategorisi/teması; yapısal güvenlik, güvenli yer/toplanma alanları, acil durum

çantası, yapısal olmayan elemanların güvenliği, iletişim güvenliği, kaderci anlayış, ekiplere yardımcı olmak, dürüstlük kavramları/kodları *güvenlik* kategorisi/teması altında toplanmıştır. Görüşme formundaki 1., 2. ve 3. sorular katılımcıların afet güvenliği, 4. ve 5. sorular ise afet yönetimi konularındaki bilgi düzeylerini belirlemeye yöneliktir.

3. BULGULAR

Araştırma verilerinin analizine odak grup görüşmelerinden elde edilen dokümanların kodlanmasıyla başlanmış, toplam 232 kodlama yapılmıştır. İlk olarak, AYAY ve KY odak gruplarıyla gerçekleştirilen görüşmelerin ayrı ayrı belge portreleri oluşturulmuştur. Programın görsel araçlar penceresi altında yer alan belge portresi sekmesi kullanılarak AYAY ve KY belge portreleri hazırlanmıştır. Belge portresinde belirlenen temalar kapsamında yapılan kodlamalar 40*60 ve toplamda 2400 daire ile ağırlıklarına göre boyanarak gösterilmektedir.

Şekil 1. AYAY ve KY Odak Grup Görüşmesi Belge Portreleri

AYAY Belge Portresi **KY Belge Portresi**

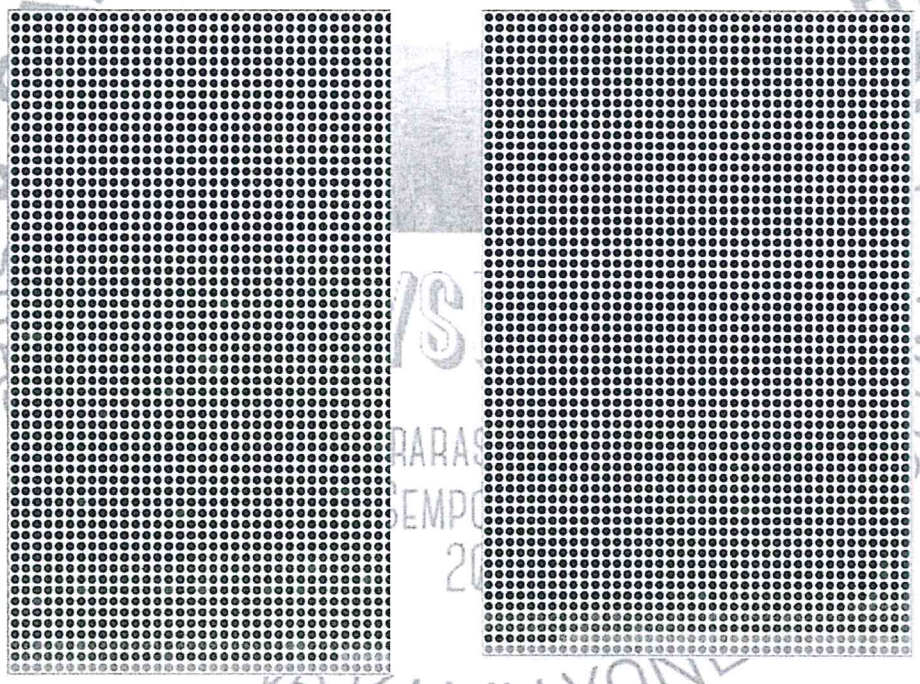

Şekil 1'de AYAY ve KY odak gruplarıyla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen, afet güvenliği ve afet yönetimi temaları altında yapılan kodlamalardan oluşan dokümanların karşılaştırılması yer almaktadır. AYAY belge portresindeki kodlamaların 42 tanesi %46,6'sı afet güvenliği, 39 tanesi %43,3'ü ise afet yönetimi teması altındaki kodlardan oluşmaktadır. KY belge portresindeki kodlamaların 82 tanesi %57,7'si afet yönetimi, 42 tanesi %32,3'ü afet güvenliği teması altındaki kodlardan oluşmaktadır. Belge portrelerindeki pembe renk: afet müdahale konteyneri, turkuaz: acil durum çantası, yeşil: baret, sarı: bilgilen-planla-hazırlan afişini ifade etmektedir.

Analizde ikinci olarak, Programın görsel penceresi altındaki "kod-birlikte-oluşma modeli" sekmesi kullanılarak temaların alt kodlarla birlikte gösterildiği model oluşturulmuştur. Bu modelde araştırmada kullanılan temalar ve bunlara ilişkin yapılan kodlamaların ağırlık derecesi büyükten küçüğe sıralanmaktadır. Kalından inceye doğru çizgiler kavramlara ilişkin yapılan kodlamaların ağırlığını göstermektedir.

Şekil 2. Temaların Kodlarla Birlikte Gösterildiği Kod-Birlikte-Oluşma Modeli

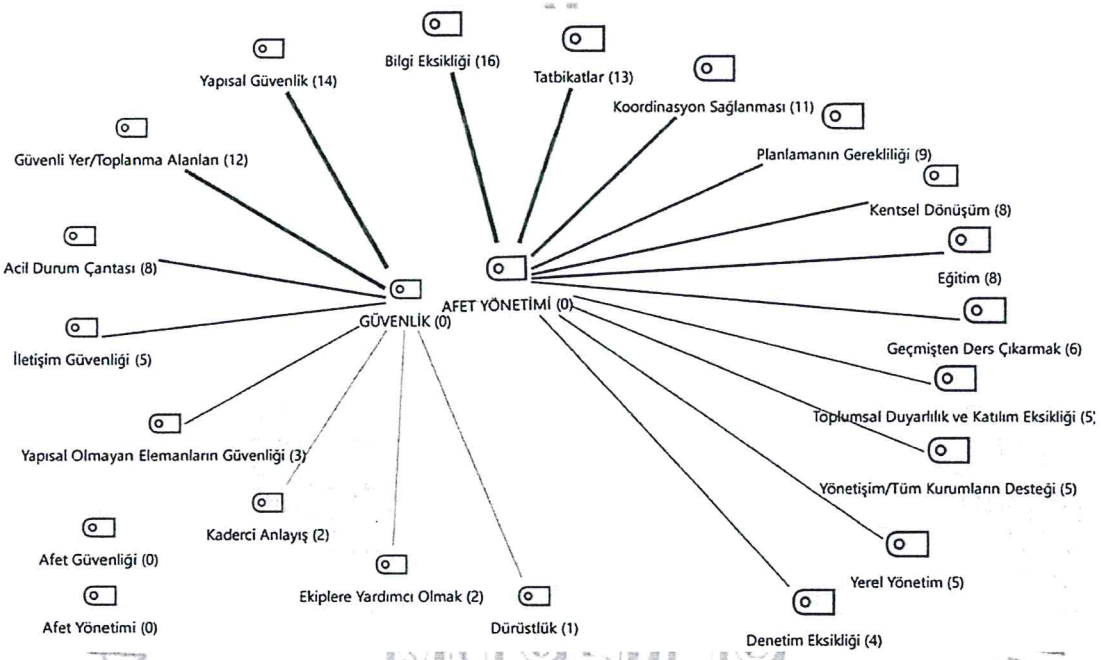

Şekil 2'de kırmızı renk "afet güvenliği" temasını ve buna ilişkin kodlamaların saat yönü tersine ağırlıklarını göstermektedir. Afet güvenliğine ilişkin yapılan kodlamalar ağırlıklarına göre "yapısal güvenlik, güvenli yer, acil durum çantası, iletişim güvenliği, yapısal olmayan elemanların güvenliği, kaderci anlayış, ekiplere yardımcı olmak, dürüstlük" şeklinde sıralanmaktadır. Mavi renk ise "afet yönetimi" temasını ve buna ilişkin kodlamaların saat yönünde ağırlıklarını göstermektedir. Afet yönetimine ilişkin yapılan kodlamalar ağırlıklarına göre "bilgi eksikliği, tatbikatlar, koordinasyon sağlanması, planlamanın gerekliliği, kentsel dönüşüm, eğitim, geçmişten ders çıkarmak, toplumsal duyarlılık ve katılım eksikliği, yönetişim, yerel yönetim, denetim eksikliği" şeklinde sıralanmaktadır.

Analizde üçüncü olarak, Programın görsel araçlar penceresi altındaki iki vaka modeli sekmesi kullanılarak oluşturulan iki vaka modeli ile devam edilmiştir. İki vaka modeli her iki gruba ait metinlerde ortak kodlanan kavramlarla, farklı kodlanan kavramları birlikte göstermektedir. Böylece her iki grubun ortak vurgu yaptığı konular ve bunların kullanım sıklığı ile birbirlerinden farklı olarak öne çıkardıkları konular birlikte görülmektedir.

Şekil 3. AYAY ve KY Odak Grup Görüşmeleri İki Vaka Modeli

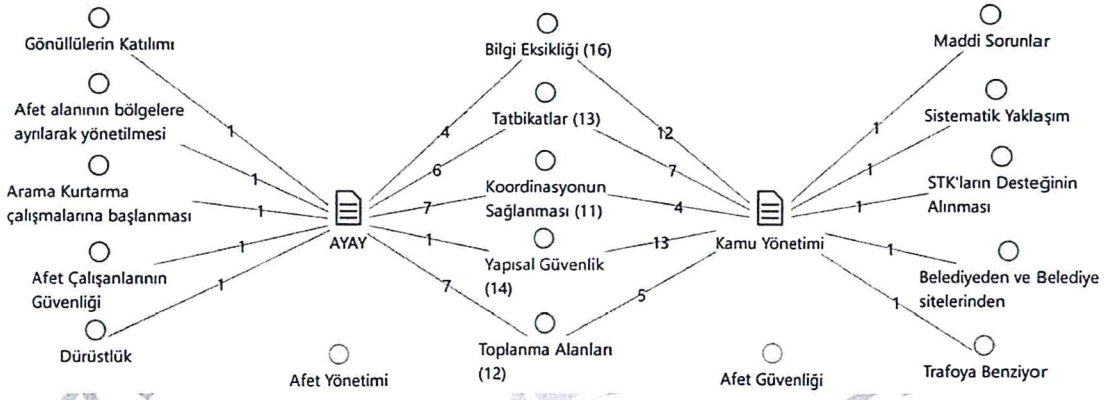

Şekil 3'teki kırmızı renk afet güvenliği, mavi renk ise afet yönetimine ilişkin kodları göstermektedir. AYAY ve KY odak gruplarındaki katılımcıların ortak vurgu yaptıkları konular orta kısımda yer almakta olup, üçü afet yönetimi, ikisi güvenlikle ilgili konulardır. Dolayısıyla, odak grup katılımcılarının afet yönetimine biraz daha fazla vurgu yaptıkları söylenebilir. Afet yönetimiyle ilgili ortak vurgu yapılan konulardan ilki "bilgi eksikliği"dir. Katılımcılara göre, halkın afetler konusundaki bilgi eksikliği deprem sırasındaki can ve mal kayıplarını artırmaktadır. Görüşmelerde bilgi eksikliği konusu KY odak gruplarında 12, AYAY odak gruplarında ise 4 kez vurgulanmıştır:

> Grup 1. Toplumda afet bilincinin gelişmiş olması önemlidir. Yaptırımlarla önlem alınması yerine kişilerin kendi hayatları için bu konularda eğitim almaya hevesli olmaları gerekmektedir. Toplanma ve barınma alanları hakkında bilgi sahibi olunması gerekir. İlkokul ve lise öğrenimi sırasında öğrencilere deprem konusunda bilgiler veriliyor. Yetişkinlere de bilgi verilmelidir. Kamu kurumları afişler yaptırıp sokaklara asarak bu konuda bilinç oluşturmaya çalışmalıdır. Afet planları konu hakkında en fazla bilgili olanlar kimlerse onların öncülüğünde hazırlanmalıdır... İnsanlar burada bilgilendirilerek enkazlardan uzak tutulmalıdır.

> Grup 2. Bilgi eksikliği var, insanlara açıklama yapmak gerekir yoksa insanlar devlete güvensizlik duyabilir. Kamu otoritesi sarsılabilir. Kamuoyunun acilen bilgilendirilmesi gerekiyor. Basın yayın yoluyla bilgilendirme yapılabilir... Bilgilendir, ekipleri organize et ve kalabalığı kullan... Deprem öncesinde de toplumun bilinçlendirilmesi, eğitim ve gönüllü toplama konularında katkı sağlayabilir.

> Grup 3. Deprem tecrübesini aile ile paylaşmak ve onları bilinçlendirmek gerekir. Eğitim ve bilgilendirme yapılmaması önemli bir eksiklik. Üniversite hayatında herhangi bir bilgilendirme ya da eğitim verilmedi.

Grup 4. Deprem konusunda bilinçli olunmalı, evin depreme dayanıklı olup olmadığı araştırılmalıdır. Devlet merkezler kurarak deprem konusunda uygulamalı eğitimler vermeli. Buralara katılım yasal zorunluluk haline getirilmeli. Katılmayanlar devlet imkânlarından mahrum bırakılmalı. Kurum yetkilileri deprem konusunda bilgili olanlardan seçilmelidir.

..devlet kaynakları ya da şirket araç gereçleri bilgisiz insanlara teslim edildiğinde deprem sırasında ciddi can ve mal kayıpları yaşanabilir... Devlet tarafından vatandaşa iyi bir eğitim verilirse sorunlar azalır. Tüm kurumların başına deprem bilgisi olan kişiler getirilip, eğitim sistemine depremle ilgili dersler konulursa sorunlar çözülebilir. Eğitimi olmayan bilinçsiz insanların enkazlara yaklaşmasına müsaade edilmemelidir... Can güvenliği sağlanmadan bilinçsizce müdahale etmeye çalışanlar enkazların üzerindeydi.

"Tatbikatlar" odak gruplarının en fazla üzerinde durukları ikinci konudur. AYAY öğrencileri 6 KY öğrencileri 7 kez bu konuya değinmişlerdir. Katılımcılara göre yasa ve yönetmeliklerde afetlere ilişkin düzenlemelerin yer almasının yanında, düzenli tatbikatlarla kuralların hayata geçirilmesi gerekmektedir:

Grup 1. Deprem hazırlıkları tatbikatlarla denenmelidir... Tatbikatlar formaliteden olmamalı tüm kurum ve kuruluşlar sürece dâhil edilmeli, insan hayatı söz konusu olduğundan hazırlıkları yetersiz olan ve işi ciddiye almayanlar hakkında yaptırım uygulanmalıdır... Düzenli aralıklarla bu tür tatbikatlar yapılmalıdır.

Grup 2. Yılda en az bir kere deprem tatbikatı yaparak karşılaşılan sorunlara önlem alınmalıdır.

Grup 3. Binalarda sığınma yerleri yapılmalı, tatbikat yapılarak eğitim verilmeli, bu hayatın bir parçası haline getirilmelidir.

Grup 4. Düzenli aralıklarla tatbikatlar yapılarak öğrenciler depreme hazırlanmalı... Tatbikatlar iş olsun diye değil, ciddiyetle yapılmalıdır... Kamu ve özel sektöre eleman alınırken tatbikatlara katılmış ve sertifika almış olmak gibi şartlar konulmalıdır.

"Koordinasyonun sağlanması" odak grupların afet yönetimi temasında ortak olarak üzerinde durdukları üçüncü konudur. AYAY odak gruplarında 7, KY odak gruplarında da 4 kez konuya vurgu yapılmıştır. Katılımcılara göre 1999 Marmara Depremi'nde ön önemli sorun kurumlar arasında koordinasyon sağlanamamasıdır. Herkesin panik halinde bir şeyler yapmaya çalışması, yardımların afetzedelere ulaştırılmasını geciktirmiş ve ölü sayısını da artırmıştır.

Grup 1. Afet anlarında koordinasyon olmadığında mükerrer işler yapılabiliyor. Tüm kurumların tek çatı altında toplanması gerekir. Tam yetkili bir kişinin önderliğinde toplanılabilir.... Valiler il bazında bu işlerin koordinasyonundan sorumlu olmalıdır. Yetkili bir kişinin diğer yetkililere emir vererek harekete geçirmesi mümkündür. Kızılay, UMKE, Sağlık Bakanlığı, ordu ile toplantı yapılarak hepsinin desteği sağlanmalıdır... Kızılay, 112, UMKE,

AFAD, kolluk güçleri aralarında iş birliği yaparak can ve mal güvenliğini sağlayabilirler.

Grup 2. Ekipler arasında görev dağılımı ve koordinasyon sağlanmalıdır.... Vali rütbe bakımından en yetkili kişi olarak organizasyonun başında olmalıdır.

Grup 3. Koordinasyon gerekiyor. Alan daraltarak afetten etkilenen her mahalle ve köye ulaşılmalı... bakanlık işleri koordine etmelidir. İlde vali mülki idare amiri olarak tüm sorumluluğu üstlenmelidir.

Grup 4. Afet koordinasyon eksikliği yaşandığı görülüyor. Alanda büyük bir karmaşa var. Amir, memur yetkili kim varsa toplanıp koordinasyon sağlanmalı, yakın illerden destek istenmelidir.... Belediyeler vatandaşa daha yakın birimler, onların öncülüğünde koordinasyon daha kolay sağlanabilir.

Güvenlik temasında odak grupların ortak görüş belirttikleri konulardan ilki "yapısal güvenlik"tir. AYAY odak grupları 1, KY odak grupları ise 13 kez konuya değinmişlerdir. Katılımcılara göre, afet esnasında öne çıkan en önemli konu, yapısal unsurlarla ilgilidir. Yapısal unsurlarla bir yandan, binalarda kullanılan yapı malzemelerinin doğru seçimi ve kalitesi, diğer yandan da bina ve daire içlerindeki yapısal olmayan unsurların yerlerine sabitlenmesi anlatılmak istenmektedir:

Grup 1: Depremde esas öldürücü olan yapısal olmayan eşyaların yerlerine sabitlenmemesidir. Ev alırken araştırma yaparak kaç şiddetinde bir depreme dayanabileceği konusunda bir belgenin sorgulanması gerekir. İşyerlerindeki eşyaların da sabitlenmesi, önlemler alınması iyi olur.

Grup 2: Eşyalar yerlerine sabitlenmelidir. Yatağın üzerine düşebilecek dolap ya da kitaplık bulunmamalı, dolapların üzerine ağır şeyler konmamalıdır. Çıkış yolu üzerinde depremde devrilerek çıkışı kapatabilecek eşyalar bulundurulmamalıdır. Yatılan yer cama yakınsa camlarda film olması cam kesiklerinin neden olacağı kan kaybından ölümleri önleyebilir.

Grup 3: Japonlar bu işin piri" onların yaptıklarını yapabiliriz. İnşaatlar çok hızlı yapılıyor ve sağlam olmayabilir. Ev içerisinde eşyalar duvara monte edilmeli. Duvarlar yıkılmasa da eşyalar sabit olmadığında insanları öldürebilir.

Grup 4: Tutulan evin yapı malzemelerinin depreme uygun olup olmadığına bakılmalıdır. Eşyalar duvara monte edilmeli, dolaplar mümkünse tek bir duvarda olmalı, boş alan bırakılmalı. Japonya'da da deprem oluyor, ancak raylı sistem sayesinde büyük yıkımlar olmuyor. Bu teknik bize de uyarlanabilir.

"Toplanma alanları" güvenlik temasında odak grupların ortak vurgu yaptıkları konulardandır. AYAY odak grupları 7, KY odak grupları 5 kez konuya vurgu yapmışlardır. Toplanma alanları depremin şoku atlatıldıktan sonra gidilmesi ve yardımların gelmesinin beklendiği yerlerdir.

Grup 1: Bina ya da sitelerin yanında beklenmemeli hızla en yakın toplanma alanına ulaşılmalı sivil savunma ekiplerine yardımcı olunmalıdır... toplanma alanlarına duruma göre yürüyerek ya da koşarak, binalardan uzak

durarak gidilmelidir... deprem sonrası yardımlar toplanma alanlarına gelecektir... Evde toplanma yeri belirlenmeli deprem sırasında herkes burada toplanacağını bilmelidir... toplanma merkezine ulaşabilenler irtibat kişisini arayarak ona bilgi vermelidir... Toplanma ve barınma alanları hakkında bilgi sahibi olunması gerekir... Toplanma alanları oluşturularak afetzedeler buraya taşınmalıdır.

Grup 2: Depremin ardından en yakın toplanma alanına gidilmesi gerekir... kapılı yerdeysek burası terk edilerek en yakın toplanma alanına gidilmelidir... uzmanlar açıklama yapana kadar toplanma yerlerinde beklenmelidir... Toplanma alanlarında birlikte bulunarak sorunların daha kolay çözülebilir... Toplanma alanları kargaşayı da azaltabilir... Yardımlar toplanma alanlarına ulaştırılacağından buralarda beklemek, ekiplere ve diğer insanlara yardımcı olmak daha güvenli... toplanma alanına ulaşan buradan ortak irtibat kişisini aramalıdır... toplanma yerlerinde bekleyen acil ihtiyaçlarının karşılanması paniği azaltır...

Grup 3: İnternetten toplanma alanlarına baktım.

Grup 4: Toplanma alanları her yere yakın olduğundan belirlenmiş olabilir... toplanma alanlarında panik halindeki insanlar psikolojiyi bozabilir...

Şekil 3'te ortak vurgu yapılan konular dışında AYAY odak grupları gönüllülerin katılımı, afet alanının bölgelere ayrılarak yönetilmesi, arama ve kurtarma çalışmalarına başlanması, afet çalışanlarının güvenliği, dürüstlük konularına değinmişlerdir:

"Sadece resmi kurumların değil, gönüllülerin katkısı da önemlidir... Afet alanı bölgelere ayrılarak her birine sorumlular atanabilir... Arama kurtarma çalışmalarına başlanarak, kaosun dindirilmesine çalışılmalıdır... Alanda yönetici olarak çalışanların öncelikle can güvenliğini sağlamaları gerekir... Sistematik düşünülmüyor ve yeni çok katlı yapılara izin veriliyor. İnsanlar dürüst davranmıyor.

KY odak grupları ise AYAY odak gruplarından farklı olarak "maddi sorunlar, sistematik yaklaşım, STK'ların desteğinin alınması, belediyelerden ve belediye sitelerinden, trafoya benziyor" konularına değinmişlerdir:

"maddi destekler artırılarak yerel yönetimlerin merkeze aşırı bağlılıkları azaltılmalı... Yasal düzenleme eksikliği ve maddi destek önemli sorunlar. Maddi destek sağlanırsa belediyeler daha çabuk sorunu atlatabilirler... Devlet öncü olmalı, özel sektör ve STK'lar ancak yardımcı olabilir... deprem konusundan belediyelerden, belediye sitelerinden bilgi alınabilir... resim 2 trafoya benziyor"

Analizlerde dördüncü olarak, Programın ..... [B2]penceresi altındaki "Tek-Kod" modeli kullanılarak katılımcıların kendilerine gösterilen 6 resim hakkında ne bildikleri belirlenmiştir:

13. ULUSLARARASI KAMU YÖNETİMİ SEMPOZYUMU 2019

Şekil 4. Gösterilen Resimlere İlişkin Tek-Kod Modeli

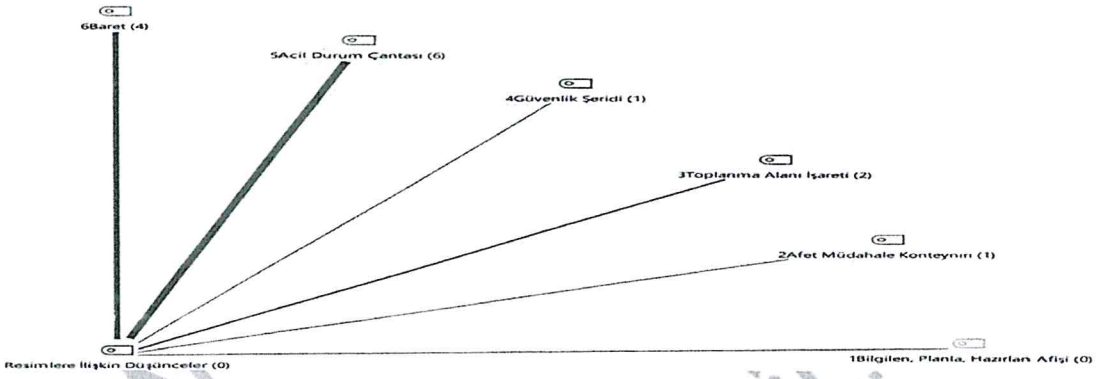

Resim 1'deki AFAD tarafından hazırlanan "Bilgilen, Planla, Hazırlan Afişi"ni odak grup katılımcıları daha önce hiç görmediklerini belirtmişlerdir. Resim 2'deki Afet Müdahale Konteyneri ile ilgili yalnızca AYAY odak grupları bilgi sahibidir. Resim 3'teki toplanma alanı işareti hem AYAY hem de KY odak grupları tarafından bilinmektedir. Resim 4'teki güvenlik şeridi yalnızca AYAY odak grup katılımcıları tarafından bilinmektedir. Resim 5'teki "acil durum çantası" odak grup katılımcılarınca bilinmektedir ve üzerinde en çok durulan konudur. Resim 6'daki "baret"in de ne işe yaradığı ve depremdeki önemi odak grup katılımcıları tarafından bilinmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma ilk olarak, Türkiye'de AYAY ve KY öğrencileri afet yönetimi ile afet güvenliği konularında ne/neler bilmektedir? sorusuna cevap aranmıştır. Bulgular dört odak gruptaki katılımcıların afet güvenliğiyle ilgili "yapısal güvenlik, toplanma alanları, acil durum çantası, iletişim güvenliği, yapısal olmayan elemanların güvenliği, kaderci anlayış, ekiplere yardımcı olmak, dürüstlük" konularında görüş belirtiklerini göstermektedir (bkz. Şekil 2). Buna göre, kiralanan ya da satın alınan konutlarda kullanılan yapı malzemelerinin ve konutların depreme dayanıklılığı sorgulanmalıdır. Depremin ilk şoku atlatıldıktan sonra en yakın toplanma alanına gidilmelidir. Aile ya da ev arkadaşlarıyla, içerisinde önemli evraklar, ilaçlar, su, yiyecek gibi malzemelerden oluşan bir deprem çantası her an hazır edilmeli ve kolay ulaşılacak bir yere konulmalıdır. Toplanma yerine ulaştıktan sonra önceden belirlenen irtibat kişileri aranarak bilgi verilmelidir. Konut ve işyerlerinde yapısal olmayan eşyalar ve dolaplar sabitlenmelidir. Kaderci anlayış ve vurdumduymazlık depremde can ve mal kayıplarını artırmaktadır. İstendiğinde arama ve kurtarma çalışmalarına yardım edilmelidir. Kaçak yapılaşmaya herkes karşı, fakat herkes imar ve gecekondu aflarını iple çekmektedir. Kişilerin merkezi yönetimi ya da yerel yönetimleri eleştirmeden önce kendilerine karşı dürüst davranmaları gerekmektedir. Katılımcılar, kendilerine gösterilen resimlerden sadece AFAD tarafından hazırlanan "bilgilen-planla-hazırlan" afişini hiç görmemişlerdir. Bununla birlikte, "afet müdahale konteyneri, toplanma alanı işareti, güvenlik şeridi, acil durum çantası ve baret" resimleri konusunda bilgi sahibidirler.

Afet yönetimi temasında odak grup katılımcıları "bilgi eksikliği, tatbikatlar, koordinasyon sağlanması, planlamanın gerekliliği, kentsel dönüşüm, eğitim, geçmişten ders çıkarmak, toplumsal duyarlılık ve katılım eksikliği, yönetişim, yerel yönetim, denetim eksikliği" konularında görüş belirtmişlerdir (bkz. Şekil 2). Katılımcılara göre, depremlerde can ve mal kayıplarının en önemli nedeni bilgi eksikliğidir. Deprem sırasında ve sonrasında ne/nasıl yapılacağı konularında toplumun eğitilmesi gerekmektedir. Tatbikatlar göstermelik olarak yapılmakta, kimse işin ciddiyetini kavrayamamaktadır. Kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sorunları yaşanmaktadır. Tüm kurum ve kuruluşlar yerelde mülki amirlerin koordinesinde olmalıdır. Deprem başta olmak üzere, afetlere karşı planlar hazırlanmalı ve güncellenmelidir. Afetler konusunda toplumsal duyarlılık zayıftır. Herkes afetin kendi başına gelmediğine sevinmekte, yardım çalışmaları ve eğitimlerden uzak durmaktadır. Afetlerde yönetişime önem verilmeli, kamu başat aktör olmak üzere, özel sektörün ve STK'ların afet hazırlıkları ve arama kurtarma çalışmalarında rol almaları sağlanmalıdır. Deprem başta, afet durumlarında yerel yönetimler öncelikli sorumlu olmalı, mali kaynak, alet ve ekipman eksiklikleri varsa giderilmelidir. Deprem konusunda denetim eksikliği bulunmaktadır. İnsan hayatı söz konusu olduğundan kaçak yapılaşmaya karşı denetime önem verilmeli, imar ve gecekondu aflarına izin verilmemelidir.

Araştırmada ikinci olarak afet yönetimi ve güvenlik konularında AYAY ve KY öğrencilerinin görüşleri arasında farklılık var mıdır? sorusuna cevap aranmıştır. Bulgular dört odak gruptaki katılımcıların afet yönetimi ve güvenlik temalarında "bilgi eksikliği, tatbikatlar, koordinasyonun sağlanması, yapısal güvenlik ve toplanma alanları" konularında ortak görüşlere sahip olduklarını göstermektedir (bkz. Şekil 3). AYAY odak gruplarındaki katılımcılar gönüllülerin arama kurtarma çalışmalarına katılımı, afet alanının bölgelere ayrılarak yönetilmesi, arama ve kurtarma çalışmalarına hemen başlanması, afet çalışanlarının güvenliğinin sağlanması, imar aflarında kişilerin kendilerine karşı dürüst davranmaları gerektiği konularında KY odak grupları katılımcılarından farklı görüşlere sahiptirler. KY odak gruplarındaki katılımcılar ise, maddi sorunlar nedeniyle kalitesiz konutların tercih edilmesinin depremlerde can ve mal kayıplarını artırması, deprem gibi afetlerde sistematik bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği, STK'ların desteğinin alınması, depren konusunda belediyelerden ve belediye sitelerinden bilgi alınabilmesi, deprem konteynerini trafoya benzetmeleri konularında AYAY odak grubu katılımcılarından ayrılmaktadırlar.

Literatürde afet bilgisini, afet karşısındaki tutum ve davranışları ölçmeye yönelik çalışmaların tamamına yakınında anket aracılığıyla veri toplanmaya çalışıldığı ifade edilmiştir. Bu araştırma üniversite öğrencilerinin afet bilgisini, depreme yönelik tutum ve davranışlarını ölçmeye yönelik az sayıdaki nitel araştırmalar arasında gösterilebilir. Bununla birlikte, zaman kısıtı nedeniyle yalnızca ÇOMÜ'deki AYAY ve KY bölümleriyle sınırlandırılması araştırmanın geçerliliği konusunda tereddütlere neden olabilir. Geçerlilik sorununu aşabilmek adına, araştırmanın diğer üniversitelerdeki AYAY ve KY bölümlerinden de odak gruplar belirlenip, tekrarlanarak geliştirilmesi imkânı vardır. Araştırma bulgularının afet yönetimi ve güvenlik konularında yapılacak düzenlemelerde merkezi yönetime ve yerel yönetimlere veri sağlama potansiyeli bulunmaktadır. Aynı zamanda, çalışmanın, kullanılan araştırma yöntemi ve analiz tekniğiyle, ileride benzer konularda yapılması muhtemel araştırmalara da bilgiler ve veriler sunması beklenmektedir.

Literatürde üniversite öğrencilerinin afetlere ilişkin risk unsurları, aile afet planı, yaşadıkları yerin afete karşı güvenliği konularında bilgilerinin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Araştırma bulguları bu veriyi kısmen doğrular niteliktedir. AYAY öğrencileri bu konularda bilgi sahibiyken, KY öğrencileri yeterli bilgiye sahip değildirler. Her iki grubun bu konularda hazırlıkları ise bulunmamaktadır. "Deprem çantası önemli ancak, olay anında akla geliyor...5.5 şiddetindeki depremde içerisinde su ve yiyecek, giyecek, ilaç bulunan deprem çantası hazırladık, depremin etkisi geçince tekrar bunlar boşalttık". Yine, literatürde öğrencilerin depremi korku, panik, ölüm, acı gibi negatif bir bakış açısıyla değerlendirdikleri belirtilmiştir. Araştırma bulguları görüşü desteklemekte olup, katılımcılar depremin toplumda korku ve paniğe neden olacağını, gerekli önlemler alınmamasının can ve mal kayıplarını artıracağını ileri sürmüşlerdir. "...sen sakin davransan da diğerleri paniklediğinde insan panikliyor... panik halindeki insanlar psikolojiyi bozabilir". Literatürde toplumdaki kaderci anlayışın afetlere hazırlık sürecini olumsuz yönde etkilediğini ileri sürülmüş olup, araştırma bulguları bu görüşü de desteklemektedir. "İnsanlar kaderci davranıp, bol sadaka verip, dua ederek depremden korunabileceklerini düşünüyorlar." Yine, öğrencilerin güvenli binalara taşınmamalarında ekonomik nedenlerin etkili olduğu görüşü de araştırma bulgularınca desteklenmektedir. "Eski ve deprem yönetmeliğine uygun olmayan yapıların fiyatı uygun olduğundan tercih ediliyor."

Özetle, ÇOMÜ AYAY ve KY öğrencilerinin afet yönetimi ve güvenlik konularında bazı temel bilgilere sahip oldukları söylenebilir. Her iki grubun üzerinde hemfikir olduğu görüşlerin yanında ayrıldıkları noktalar da bulunmaktadır. AYAY odak grupları görüşmelerde, afet yönetimine, KY odak grupları ise güvenliğe ilişkin konulara ağırlık vermişlerdir (bkz. Şekil 1). Sonuçta, merkezi yönetim, yerel yönetimler ve STK'ların rol aldığı süreçler planlanarak, örgün ve yaygın eğitim yoluyla, toplumun deprem başta olmak üzere afetler konusunda bilgilendirilmesi, tatbikatların gerçekçi şekilde yapılarak öğrenilenlerin hayata geçirilmesi yönünde adımlar atılması önerimizdir.

13. ULUSLARARASI KAMU YÖNETIMI SEMPOZYUMU

KAYNAKÇA

AFAD. (2014). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü.

Atalay, E., & Karakuş, A. (2017). Toplum Tabanlı Afet Yönetimi Anlayışı. In Z. Toprak Karaman, O. Sancakdar, & İ. S. Kaya (Eds.), *Disiplinlerarası Afet Yönetimi Araştırmaları* (pp. 95–96). İzmir: Birleşik Matbaacılık.

Aypay, A. (2015). Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz. 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Bal, H. (2016). Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri. Bursa: Sentez Yayıncılık.

Bilgin, N. (2014). Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Coban, M., Sozbilir, M., & Goktas, Y. (2017). Deprem Deneyimi Yaşamış Kişilerin Deprem Öncesi Hazırlık Algılarının Belirlenmesi: Durum Çalışması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, *22*(37), 113–134. https://doi.org/10.17295/ataunidcd.281721

Coppola, D. P. (2015a). Preparedness. In *Introduction to International Disaster Management* (3rd ed., pp. 275–318). Oxford, UK: Elsevier. https://doi.org/10.1002/9781119289142.ch22

Coppola, D. P. (2015b). The Management of Disasters. In *Introduction to International Disaster Management* (3rd ed., pp. 1–39). Oxford UK: Elsevier. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-801477-6.00001-0

Creswell, W. J. (2016). Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. 3. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Değirmençay, Ş. A., & Cin, M. (2016). Türkiye'deki Deprem Eğitimi Araştırmaları: Betimsel İçerik Analizi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, *13*(1), 301–313.

Fekete, A. (2012). Safety and security target levels: Opportunities and challenges for risk management and risk communication. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, *2*(1), 67–76. https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2012.09.001

Güler A., Halıcıoğlu M.B., Taşgın, S. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma. Ankara: Seçkin Yayıncılık* (2nd ed.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Güllüoğlu, M. (2018). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. In S. Çapar (Ed.), *Kriz ve Acil Durum Yönetimi* (pp. 119–122). Ankara: Türk İdari Araştırmalar Vakfı İktisadi İşletmesi.

Hoffmann, R., & Muttarak, R. (2017). Learn from the Past, Prepare for the Future: Impacts of Education and Experience on Disaster Preparedness in the Philippines and Thailand. *World Development*, *96*, 32–51. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.02.016

Kadıoğlu, M. (2018). Afet Yönetimi ve Afet Yönetiminde Halkla İlişkiler. In S. Çapar (Ed.), *Kriz ve Acil Durum Yönetimi* (pp. 18–20). Ankara: Türk İdari Araştırmalar Vakfı İktisadi İşletmesi.

Koçak, H., Kara, M., & Görün, M. (2017). Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltımı Çerçeve Eylem Planlarının Nitel Analizi. In Z. Toprak Karaman, O. Sancakdar, & İ. S. Kaya (Eds.), *Disiplinlerarası Afet Yönetimi Araştırmaları* (pp. 156–157). İzmir: Birleşik Matbaacılık.

Şahin, Y. (2018). Yerel Yönetimler. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Şahin, Y., Lamba, M., & Öztop, S. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Afet Bilinci ve Afete Hazırlık Düzeylerinin Belirlenmesi. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, *3*(6), 149–159.

Tanrıverdi, G., Koçak, H., Hüşan, U., & Yalçın, M. (2009). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinde Afete Hazır Oluşlukta Kültürel Yaklaşım. In *IX. Uluslararası Katılımlı-Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi*. Fethiye/Muğla.

Türkan, A. H. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel , Duyuşsal ve Davranışsal Boyutta Afetlere Yönelik Tutumlarına İlişkin Bir Betimleme, 114–127.

Ulukocak, N., Baş, D., & Kuloğlu, Y. (2017). Kırıkkale Üniversites'nde Okuyan Öğrencilerin Depreme Yönelik Bilgi ve Tutumlarının İncelenmesi. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, *9*(36), 768–776.

Varol, N., & Buluş Kırıkkkaya, E. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. *Dirençlilik Dergisi*, *1*(1), 1–9. https://doi.org/10.32569/resilience.344784

Yıldırım, A., & Şİmşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 10. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yüksek Öğretim Kurulu 2017-2018 Öğrenci Sayısı İstatistikleri, https://istatistik.yok.gov.tr/ (Erişim: 29.03.2019).

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, RG: 23/07/2004: 25531.

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, RG: 04/03/2005-25745.
5393 Sayılı Belediye Kanunu, RG: 13/07/2005-2874.
Resimler,
Video 1,
Video 2,

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ
KAYSEM 13
13. ULUSLARARASI KAMU YÖNETİMİ SEMPOZYUMU
2019